

ZOFIA CZAPIGA

Uniwersytet Rzeszowski

 ORCID 0000-0002-6556-1015

Tadeusz Szcherbowski, *Polskie i rosyjskie słownictwo slangowe*,
Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego,
Kraków 2018, 392 s.

Pojawienie się na rynku wydawniczym monografii Tadeusza Szcherbowskiego *Polskie i rosyjskie słownictwo slangowe* należy przyjąć z wielkim uznaniem, ponieważ będzie ona, jak czytamy na okładce, „stanowiąc niezapomniane kompendium encyklopedyczne dla przyszłych badaczy nie tylko slangów i innych socjolektów polskich i rosyjskich, ale także leksykologów, leksykografów i etymologów obu języków, a z drugiej strony dla szerokiego kręgu użytkowników tej formy komunikacji” (z recenzji wydawniczej prof. dra hab. Leszka Bednarczuka). Jest to niezwykle cenne, w pełni nowatorskie syntetyczne opracowanie złożonego problemu nieoficjalnego słownictwa środowiskowego i zawodowego w perspektywie dwujęzycznej i dwukulturowej.

Obszerna, bo licząca 392 strony książka, ma przejrzystą strukturę, bazującą na ośmiu rozdziałach zasadniczych: 1. *Wstęp*, 2. *Poetyka codzienności, czyli sposoby tworzenia słownictwa slangowego*, 3. *Slang wędrownych przekupniów*, 4. *Slang złodziejski i więzienny*, 5. *Slang młodzieżowy*, 6. *Slangowa wieża Babel*, 7. *Slang w komunikacji masowej a przekład oraz Zakończenie*. W poszczególnych rozdziałach wyodrębnione zostały liczne podrozdziały, sam np. rozdział 6. *Slangowa wieża Babel* obejmuje aż 38 podrozdziałów, zaś każdy z nich poświęcony jest słownictwu slangowemu odrębnej grupy zawodowej lub środowiskowej w Polsce i Rosji. Jest to slang aktorski, alkoholików, artystów chóru i baletu, biznesowy, dojrzałych i doświadczonych, duchownych, dziennikarski, funeralny, graczy, twórców graffiti, górniczy, handlarzy, inwestorów, kolejowy, korporacyjny, kosmetologów, lotników i kosmonautów, łowiecki, medyczny, milicyjny/policyjny, morski, motoryzacyjny, muzyczny, narkomanów, nauczycielski, naukowy, oficerów służb specjalnych, oszustów karcianych (potocznie zwanych szulerami), paralotniarski, polityczny, prawniczy, programistów komputerowo-

wych, rowerowy, siłowniany, socjotechniczny, sportowców i kibiców sportu, taksówkarzy, wojskowy.

Do części zasadniczej dołączone zostały streszczenia w języku rosyjskim i angielskim oraz bardzo bogata bibliografia obejmująca: *Źródła tekstowe*, *Źródła audiowizualne*, *Skrótowe oznaczenia słowników* (150 pozycji) oraz *Opracowania* (blisko 1200 pozycji). Ponadto dodano *Spis ilustracji*, *Indeks omówionego słownictwa*, *Indeks terminów* i *Indeks nazwisk*.

We *Wstępie* Autor zaznacza, że książka nie jest podręcznikiem, choć „może być pomocna w rozumieniu odmian języka polskiego i rosyjskiego. Głównym jednak celem badań jest analiza zdeterminowanych kulturowo mechanizmów powstawania i funkcjonowania słownictwa slangowego w języku polskim i rosyjskim, oddziaływania slangów na siebie, wreszcie przechodzenia niektórych leksemów do ogólnego potocznego języka polskiego i rosyjskiego” (s. 8). Encyklopedyczna definicja slangu staje się punktem wyjścia do istotnych ustaleń terminologicznych: jest on zestawiany z takimi pojęciami bliskoznacznymi jak żargon, argo, gwara środowiskowa i gwara miejska, miejskie koine, dialekt społeczny, socjolekt i profesjolekt, kolo-kwializm, mowa potoczna i rosyjskie *prostorieczije*, czyli język popolity.

Rozdział drugi został poświęcony sposobom tworzenia słownictwa slangowego w opisywanych językach: uniwersalizacji, derywacji wstecznej, afiksalnej, głównie z użyciem przyrostków, a w rosyjskim slangu również postfiks -*sia*, derywacji semantycznej. Wskazane zostały także derywaty analogiczne (m.in. *punktoza*), zapożyczenia zewnętrzne aż z siedemnastu różnych języków, zapożyczenia wewnętrzne, apelatyzacja, kontaminacja, rymowanki, kalamburyzacja, substancywizacja, metateza, rymizacja frazeologiczna, skrzydlate słowa oraz mieszane środki poetyki codzienności. Przy każdej przytaczanej jednostce slangowej znajdujemy odsyłacze do źródeł zarówno leksykograficznych, jak i opracowań specjalistycznych, co stanowi niezaprzeczalną wartość książki, która dla zainteresowanych slangiem okazuje się doskonałym przewodnikiem bibliograficznym. Dla ułatwienia odbioru czytelnikom nieznającym języka rosyjskiego wszystkie omawiane w tekście zasadniczym leksemy i wyrażenia rosyjskie są transkrybowane, natomiast w przypisach znajdują się oryginalne formy zapisane grażdanką z zaznaczonym akcentem, co stanowi istotny walor dydaktyczny.

W kolejnych rozdziałach prezentowany jest slang wędrownych przekupniów (Rozdział 3), złodziejski i więzienny (Rozdział 4) oraz młodzieżowy z podtytułem *Wysepka wolności w świecie dorosłych* (Rozdział 5). Najobszerniejszy jest wspomniany już wcześniej rozdział szósty (56 stron), dotyczący słownictwa slangowego różnych grup zawodowych i środowiskowych.

O istotnych kwestiach przenikania słownictwa slangowego grup środowiskowych lub zawodowych do leksykonu języka ogólnego oraz o problemach związanych z tłumaczeniem tego słownictwa autor pisze w rozdziale siódmym. Przedstawiane jest słownictwo slangu ogólnego zapożyczone ze slangu przestępczego, młodzieżowego, komputerowego (informatycznego),

z *prostorieczija*; prezentowane są elementarze slangu rosyjskiego, omawiane manipulacyjne użycie slangu w reklamie i polityce, slangowe przeredagowanie, fałszywi przyjaciele tłumacza. Opisano również problem przekładu jednostek slangowych uwzględniający stosowanie następujących sposobów: oddawanie slangu za pomocą języka ogólnego, za pomocą slangu; opuszczenie lub przemilczenie wyrazu slangowego; dodawanie wyrazu nienacechowanego leksemem slangowym lub potocznym; zmiana znaczenia wyrazu z powodu konieczności zachowania gry językowej; mieszane sposoby oddawania slangu w tłumaczeniu. Oddzielnie zostało potraktowane jedynie częściowo przekładalne na język polski rosyjskie słowo *stio*b.

Rozważania wieńczy syntetyczne zakończenie, w którym Autor stawia przekorne pytanie: „dlaczego slang zmienia się wolniej niż mógłby”, a także pokazuje rozbieżności w stosowanej w polonistyce i rusycystyce terminologii oraz w klasyfikacji odmian językowych. Godne zacytowania są ostatnie zdania: „Okazuje się jednak, że słownictwo slangowe rzadko ginie bezpowrotnie, bowiem bywa również tak, że staje się ono potoczne, a nawet literackie. Owemu awansowi mogą towarzyszyć modyfikacje znaczeniowe, co może z kolei prowadzić do nieporozumień. Jeden i ten sam wyraz w różnych odmianach językowych i zawodowych może mieć rozmaite odmienne znaczenia” (s. 258).

Obok prezentacji niezwykle bogatego leksykonu slangowego, opatrzonej licznymi komentarzami, nierzadko sięgającymi do etymologii omawianych jednostek, pojawiają się ilustracje i rysunki, a także ciekawe anegdoty, pozwalające na relaks w trakcie intelektualnej koncentracji na problemach *stricte* lingwistycznych.

Przedstawioną publikację można zarekomendować szerokiemu kręgowi odbiorców — zarówno pracownikom naukowym, wykładowcom, studentom, jak i wszystkim zainteresowanym nieoficjalnymi odmianami języka polskiego i rosyjskiego, również tym, którzy — zajmując się trudną sztuką translatorską — spotykają się z leksyką slangową.